

NYTT om

Nr 93 - 2/2019 - desember

Gammelt

Utgitt av Fosen Historielag

Foto:
Petter Skar

«Lurer på hva vi får å se». La disse jentene, som var aktører under «Bjørnørfolkets» forestilling på Bessaker i sommer, være en illustrasjon på spenningen som vi vil føle når vi neste år kan bla i det nye bindet av Fosens historie, som omhandler perioden 1700 - 1870. Gled dere.

Leder'n

Så mykje spennande historie!

Kjære lesar, gjennom arbeidet med Fosens historie 2 blir eg overvelda over all den interessante historia som kjem for dagen. Bindet handlar om det førindustrielle samfunnet i Fosen i perioden 1700-1860. Dette er ein inspirerende periode å arbeide med, både fordi verda var så annleis enn den vi kjenner frå manns minne, og fordi vi har så godt kjeldeg-runnlag å arbeide ut ifrå. Det er fascinerande å få innblikk i dei livsforholda som folk levde under den gongen, og interessant å sjå utviklinga som skjedde i perioden.

Av «eksotiske» institusjonar i det gamle bygdesamfunnet kan vi nemne

- bygdedinget som var sentralorganet i bygdesamfunnet, og også rettsinstans
- det lokale militærvesenet med soldatlegd (grupper av gardar som stilte soldatar), og eksersis ved kirka om søndagane
- skyssvesenet med skysstasjonar og gjestgiveri
- gardsfellesskapen med fellestun og teigblanding på gardane.

For oss som lever i dag er dette frammande forhold som det er spennande å få innblikk i. Ikkje mindre spennande er det å sjå utviklinga som skjedde på så mange område i perioden, slik som:

- framveksten av helse- og omsorgsvesenet med fattiglegder, og etter kvart med distriktsleger, jordmødre, vaksinasjon osv.
- utviklinga av kommunikasjonane med vegbygging og dampskip i rutefart.

- framveksten av det kommunale sjølstyret, først med skole- og fattigkommisjonar, og så med formannskap og herredsstyre frå 1837 - for berre å nemne noe.

Forfattarane har elles gravd fram mykje interessant stoff

- om klasseforhold og eigedomsforhold, og m.a. full oversikt over godseigarane,
- om Fosen som adelsbastion
- om flytting til og frå Fosen
- om samar i Fosen,
- om fisket, jordbruket og andre næringar, m.a. med full oversikt over utliggarborgarar, gjestgivarar og handverkarar
- om kirker og presteskap – fullt oversyn
- om haugianismen i Fosen
- om utviklinga av skolevesenet
- om rettsvesenet, mellom anna om tingstader, futar, sorenskrivarar og lensmenn
- om herskapskulturen i Fosen, adel, godseigar, borgarar og embetsmenn
- om den folkelege byggeskikken, frå årestue til trønderlån og om gammal, fin byggeskikk som gjekk tapt
- litt om folkekunst i Fosen
- og mykje meir.

Her er mykje å gle seg til!

Om du reflekterer over dei emna eg har lista opp her, vil du fort sjå fordelene med å behandle emna i ei vidare ramme enn ein enkelt kommune. Regionhistoria er viktig i lokalhistoria! Bring gjerne denne bodskapen vidare, kjære lesar. Det er mange kommunar som nøler med å gi sitt tilmålte bidrag til Fosens historie.

Johan G Foss

Vellykket årsmøte i Hemne

Referat fra årsmøtet 8. juni 2019

Årsmøtet ble holdt på Grønset gård ved Vinjeøra i Hemne lørdag 8. juni 2019. 73 medlemmer møtte til årsmøtet.

Ordfører i Hemne, Odd Jarle Svanem, orienterte om Hemne i fortid, nåtid og om den nye kommunen Heim, som etableres 1. januar 2020.

Eilert Bjørkvik holdt minnetale over Leidulf Hafsmo, som døde 21. februar 2019.

Sak 1: Godkjenning av innkalling

Innkalling ble gjort via Nytt om Gammelt nr 92, lagets web-sider og lagets facebook-side.

Sak 2: Valg av møteleder og referent

Som møteleder ble valgt Eilert Bjørkvik. Som referent ble valgt Helge Bueng. Begge ble valgt ved aklamasjon.

Sak 3: Årsmelding for 2018/2019

Eilert Bjørkvik leste årsmeldingen. Årsmeldingen ble enstemmig godkjent ved aklamasjon.

Sak 4: Regnskap for 2018

Eilert Bjørkvik refererte regnskapet.

Sum driftsinntekter	kr	482 246
Sum driftsutgifter	kr	606 087
Driftsresultat	kr	- 123 841

Revisors beretning ble lest.

Regnskapet ble enstemmig godkjent.

Sak 5: Arbeidsplan for 2019/2020

1. Gi ut årbok for Fosen 2019
2. To nummer av Nytt om Gammelt
3. Fosens historie 2: Videreføring av arbeidet med sikte på utgivelse i 2020.
4. Vedlikehold web- og facebook-sider.

5. Folkekunstprosjektet videreføres.
6. Medlemsverving
7. Markedsføring på stand:
  - Hasselvika 6. juli
  - Hopsjøen 18.-20. juli
  - Kystkulturdagen Lysøysund 9. - 11. august
8. Vandring Hysnes Fort, Hasselvika.

Sak 6: Fastsetting av medlemskontingent

Medlemskontingenten er nå 350 kroner. Styret foreslår ingen endringer i medlemskontingenten.

Det ble enstemmig vedtatt å ikke endre medlemskontingenten nå.

Sak 7: Budsjett

Eilert Bjørkvik refererte styrets bud-sjett-forslag med:

Sum driftsinntekter	kr	495 000
Sum driftsutgifter	kr	506 000
Budsjettert underskudd	kr	11 000

Budsjettet ble enstemmig vedtatt.

Sak 8: Innkomne saker

Ingen saker var innmeldt tilbehandling.

Sak 9: Valg

Styremedlemmer for 2 år:

Bernt Jørgen Stranden, Bjugn

Helge Bueng, Åfjord

Varamedlemmer til styret for 1 år:

Eilert Bjørkvik, Rissa

Ernst Robert Øyangen, Trondheim.

Johan Mjønes, Snillfjord,

Revisorer:

Ingen på valg.

Ett medlem til valgkomiteen for 3 år:

Vigdis Hoff Høøen, Bjugn

Alle ble valgt ved aklamasjon.

Styret for Fosen historielag etter årsmøtet 2019

Johan G Foss, Frøya, leder

Rigmor Aastum, Snillfjord, nestleder

Helge Bueng, Åfjord, sekretær

Bernt Jørgen Stranden, Bjugn

Kristin Svendsen, Hitra

Varamedlemmer:

Eilert Bjørkvik, Rissa

Ernst Robert Øyangen, Trondheim

Johan Mjønes, Snillfjord.

Neste årsmøte blir på Bessaker

Bessaker er vertskap når vi møtes til årsmøte lørdag 6. juni 2020.

Bessaker er grenda som nekter å gi opp. Folket der realiserer stadig nye idéer, som gir bolyst og aktivitet. Mest kjent er «Feskfestivalen», som hver tredje helg i juli, et arrangement som har hatt «full trøkk» i over 40 år.

Fisket er langt på veg erstattet av fisketurister. Bessaker var tidlig ute med gode rorbuer, og er idag største destinasjonen for sjøfiske på Fosenhalvøya. Bessaker har lenge vært et viktig

handelssted. Nærbutikken E Hopstads Enke AS er et samlingspunkt i bygda. Butikken ble kåret til årets beste butikk i Nærkjøpkjeden.

Roan var tidlig ut med vindmøller. Alle-rede i 2008 var Bessaker vindpark på Bessakerfjellet en realitet. Roan er per idag landets største vindkraftkommune.

Derfor avslutter vi dagen med en guidet tur opp til Møllestua i Bessakerfjellet vindpark, der du kan oppleve bindmøller på nært hold og stå innendørs og se på den fantastiske utsikten. Velkommen!

Rekstern - museumsfjøset på Linesøya

*Inga Hove viser
hvordan en vev brukes.
(Foto: Helge Bueng)*

På Rekstern midt på Linesøya i Åfjord finner vi et fjøs med et litt spesielt innhold. I 1990 stiftet en gruppe entusiaster kulturvernlaget «Kjerringrokken». For ti år siden fikk de leiekontrakt på fjøset på Rekstern, som søskenene Olaf Sørgård og Ida Lines hadde drevet. Med hjelp av litt SMIL-midler, en tilskuddsordning for miljøtiltak i landbruket, fikk de lagt nytt tak og startet rengjøring av fjøset, som nå er forvandlet til utstillingslokale med teamutstillinger hver sommer. Sist sommer var Olafs mange minihus hovedattraksjonen. Han bygde over 100 småhus.

Mange er kopier av bygg på øya. Utstillinga vil stå også i 2020.

Kjerringrokken har ikke mange, men ivrige medlemmer med pågangsmot. Offentlig støtte er det lite av. Likevel er fjøset sommeråpent på søndager, men har arrangement hele året, som f. eks. dukkekvelden nå sist september (se plakaten).

Når du likevel skal til Stoksund neste sommer for å oppleve nye vegger, anbefaler vi turen til Linesøya og Rekstern, der du også får kaffe og noe å bite i.

Helge Bueng

DOKKEKVELD

Museumsfjøset
på Rekstern, Linesøya
onsdag 25. sept kl 1800

Filledokker - stasdokker
papirdokker

Velkommen!

Kulturvernlaget
Kjerringrokken

Ta gjerne med egne dokker
vis frem og fortell om dokka di

Bjørnør kompanis distrikt i 1800

 Kartet til høyre er et utsnitt av kompanikart fra 1800 for Bjørnør kompani. Kartet er en meget god historisk kilde, forseggjort og detaljrikt, tydeligvis laga av folk som kjente området. Bebyggelsen er avmerka med ulike symboler for vanlig gårds- og husmannsbebyggelse, borgergårder, embetsgårder og kirker. – I nedre del av kartet ser vi «Baarger Leie Kraagøe» (Kråkøya), og lenger oppe «Giestgiver Sted Sandø eller

Bokkelsund». Vi ser Roan kirke og prestegård, og lenger inne i fjorden «Bergfiord Cappelans grd.». Osen kirke ser vi lengst oppe på kartet. – To veger er avmerka på dette kartutsnittet. Den ene går fra Hofstad ved Brandsfjorden og opp gjennom Hofstaddalen til Lonin og over til Åfjorden, den andre fra Osen kirke og opp gjennom Steinsdalen til Øvre Åsegg og videre over til Namdalseid.

Johan G Foss

Drømmen om Amerika

En gjeng unge og dyktige ungdommer med røtter fra Roan og Bessaker har skapt «Bjørnørfolket», en sommerteateroppsetning støttet av blant andre Osen, Roan og Åfjord kommuner. Prosjektet skal gå over tre år med teateroppsetninger i de gamle Bjørnørsognene Osen, Roan og Stoksund.

Årets oppsetning hadde utvandringen til Amerika som tema. En gruppe profe-

sjonelle skuespillere og mange amatører brukte sommeruker til å forberede og gjennomføre forestillingen på en scene bygd ute på sjøen ved havna på Bessaker, godt regisert av Roanspatrioten Helena Wiik.

Neste års forestilling skal spilles i Stoksund. Bildet er fra forestillingen på Bessaker. (Foto: Petter Skar).

Hast du «bonbon«?

Mange tyskere ble innkvartert i trønderske hjem under okkupasjonen. Ofte var det slik på landsbygda at den norske familien fortsatte å bo i hjemmet sitt etter at tyskerne hadde rekvirert rom hos dem. Tvangsrekvirering av husrom kom som et sjokk på mange, men å nekte var fåfengt. Der det fantes offentlige bygninger ble disse også beslaglagt av tyskerne. Etter hvert ble det satt opp brakker for tyskerne, men en del av det tyske befalet fortsatte å bo i trønderske hjem helt til krigens slutt. Nordmenn og tyskere ble tvunget til å organisere en hverdag sammen.

Den største utfordringa for nordmennene bestod i å tilpasse seg okkupasjonsmakta så mye at de ikke brakte seg selv og familien i fare, men ikke så mye at de forrådte fedrelandet. Etter den tyske kapitulasjonen ønsket svært få nordmenn å huske noe annet enn svart og hvitt, altså samarbeid med tyskerne eller motstand mot dem. Men under okkupasjonen hadde de fleste nordmenn levd mellom disse ytterlighetene.

Det er mange trøndere som hadde tyskere tett på seg under andre verdenskrig. Det ble lagt et lokk på dette temaet for de flestes del etter 1945, men når vi nærmer oss 80 år etter den tyske invasjonen, bør vi kunne se på hva trøndere med tyskere tett på seg opplevde.

Det oppstod personlige forbindelser mellom sivilbefolkninga i Trøndelag og tyskerne. Vi kjenner godt til tyskertøsene og tyskerungene, men har det vært en annen type kontakt også? Det er jo ganske rart at sivilbefolkninga enten hadde så nær kontakt med tyskerne at de fikk barn med dem eller at de tok en total avstand fra tyskerne.

Tyskerne begynte å bygge ut «Festung Norwegen» på vårparten 1941. Da kom det

Rigmor Aastum holdt foredrag om dette temaet under årsmøtet i Hemne i sommer. Hun er utdannet lektor. Hovedoppgaven hennes handler om forholdet mellom tyske soldater og norsk befolkning under 2. verdenskrig.

tyskere for å sette i stand gamle og bygge mange helt nye kystfort. Det skulle bli atskillige fort langs kysten. I forbindelse med etablering og bemanning av disse fortene kom det tyskere til lokalsamfunnene, også her hos oss i Trøndelag. Tyskerne kom altså helt inn i husene til lokalbefolkninga for å bo der.

Det var ofte bygdas lensmann og en tysk offiser og eventuelt en kontorist som kom på døra til folk med budskapet om at tyskerne skulle rekvirere husrom. Nå skulle lokalbefolkninga få fienden i hus! Hvordan skulle dette bli? Det nyttet ikke å nekte. Husrom skulle rekvireres. Husleiekontrakt ble skrevet. Tyskerne trengte seg på, men de betalte for seg.

Hverdagen var med ett endret. Tyskerne satte raskt i gang med å snekre køyesenger til sine, og de organiserte seg hurtig og effektivt. Plutselig bodde det mange tyskere i trønderske hjem. Hele den norske familien måtte ofte stue seg sammen på et rom eller to. Noen var heldige og hadde to innganger, dermed kunne de stenge av, slik at den ene enden av huset ble kun for «Wehrmacht» og den andre fikk nordmennene ha i fred. Men helt i fred fikk de ikke være. De hørte tyskerne som sprang opp og ned loftstrappa med jernbeslåtte hæler og at tyskerne snakket høyt. Noen ganger var det festing og bråk blant tyskerne. Hvis noen av tyskerne hadde fått beskjed om å dra til østfronten var det hard festing, bråk, uhygge og jammer inne hos dem. De ga uttrykk for desperasjon, fortvilelse og angst. Denne uhyggen gikk ikke nordmennene hus forbi.

Noe annet som gjorde nordmennene redde var at det hendte at tyskerne fyrte veldig hardt i vedovnene. Da ble nordmennene redde for brann, noe som viste seg av og til å være en velbegrunnet redsel.

Nordmenns kjøkken ble ofte en arena for kontakt mellom husets folk og tyskerne. De fleste tyskerne spiste frokost på rommet der de gjerne hadde en primus, eventuelt ei enkel kokeplate i områder der det allerede var innlagt strøm. Men tyskerne ønsket å lage seg litt bedre varmmat innimellom, og da måtte husets kjøkken stå til rådighet for dem.

Det hendte at tyskerne klarte å få tak i et grisehode og lignende, og da kom de inn på kjøkkenet for å koke dette. Ved slike anledninger slo de gjerne av en prat med den norske familien.

Noen norske husmødre sendte varmmat opp på rommene til tyskerne de gangene familien hadde middagsmat til overs. Dette skjedde helst om søndagene.

Det ble knapphet på mat for tyskerne også etter hvert, og noen av dem ba om lov til å holde kaniner på låvene til vertskapet. Og det fikk de lov til.

En del barn på Kyrksæterøra fisket ål, som de solgte til tyskerne. En mann fra Hemne sier: «Vi drev med ålefiske borte i elva. Vi spiste ikke ål selv, men tyskerne som bodde borte i ungdomshuset på Kyrksæterøra var glade i ål. De kjøpte av oss. Det var bare om å gjøre hvilke størrelser de ville ha, tyskerne. Tyskerne ordnet seg røykeri av et jernfat, og så hadde de ålen nede i det og røyket fisken der. Og tyskerne var gode til dette, gitt! Det var delikatesser for dem, ja! Det forstod vi. Det var stor fortjeneste for oss å selge ål. Vi barna var interesserte i å få byttet til oss tobakk og sigaretter som vi kunne selge til nordmenn. Og det var storforretning! Tyskerne hadde bestandig sigaretter og sånt, og selvfølgelig godteri.»

Det oppstod en del språkproblemer mellom nordmennene og tyskerne. I retningsslinjene som tyskerne hadde fått utlevert stod det at nordmenn skjønte tysk bare man snakket sakte og tydelig. Dette viste seg å ikke stemme. Ordbøker måtte fram, og tyske offiserer kurset seg i norsk språk. Noen tyskere gjorde også en innsats for å lære seg den lokale dialekten, fordi de ikke forstod hva de lokale nordmennene sa.

En mann fra Hemne sier han lærte en god del tysk under krigen. Det var den tyske offiseren som bodde hjemme hos denne mannens familie som hadde gleden av å lære denne mannen tysk. Hemnværingen var i midten av tenårene den gang. Offiseren ga ham tysklekser fra dag til dag. De to brukte å sitte sammen på kjøkkenet. Det var lett og artig å lære glosene, men det var noe verre med grammatikken, minnes mannen fra Hemne. Det gikk i surr med de tyske kasusene; nominativ, akkusativ, genitiv og dativ. Denne skoletimen var hans daglige

høydepunkt, og han følte ikke den gang at det var noe galt å lære seg tysk. Han husker at det var trivelig å sitte slik på kjøkkenet, og da glemte han nesten at Norge var okkupert og at det var verdenskrig. Men siden gikk tyskkunnskapene stort sett i glemmeboka, avslutter han.

En hemnværing sier: «Vi barna sprang jo inn og ut som vi ville borte i huset hos tyskerne i sentrum av Kyrksæterøra. En gang vi var der inne, snauklipte tyskerne meg. De hadde utstyr for å klippe hverandre. Alle vi guttene ble snauklipte. Ja, det var spennende for oss unger å dra dit. Vi var spente i begynnelsen, men da vi begynte å bli kjent med dem, hadde vi masse moro sammen med dem.»

Også utendørs var det kontakt mellom barna og tyskerne. En del barn syntes det var artig å marsjere ved siden av tyskerne når de hadde øvelse. Barna, noen ved god hjelp av far eller storebror, laget seg lekegevær. Tyskerne lot barna få lov til å marsjere ved siden av seg. Noen barn lærte seg også de tyske kommandoropene.

Tyskerne drev også med en del friidrett, og de norske barna syntes det var veldig spennende å se på. Dessuten syntes de norske barna at tyskerne som slo hull på isen i elva for å vaske seg, var noen friskuser.

Julefeiring med fienden i hus kunne være følelsesmessig vanskelig. Skulle man ønske fienden «god jul»? Noen nordmenn gikk inn til tyskerne med middagsmat på juleaften. Tyskerne satt gjerne og skrev hjem til familiene sine denne kvelden. Flere av tyskerne satt og gråt mens de skrev brev. Det ble felt enda flere tårer da de fikk middag av nordmennene. En del tyskere ønsket å se hvordan barna i den norske familien hadde det på juleaften, og fikk lov til å komme inn til nordmennene og se på at barna gikk rundt juletreet. Da ble det felt enda flere tårer blant tyskerne.

Noen tyskere ordnet med juletre i sin avdeling av huset og inviterte barna i huset til å høste godteri av juletreet. Det var veldig populært blant barna. Og foreldrene lot barna få holde på, selv om det var okkupanten som hadde funnet på denne julemoroa.

De nordmennene som aldri var inne hos tyskerne gikk allikevel inn til dem på juleaften for å ønske dem «god jul» og gjerne gi dem julemiddag også. Dette gjorde noen norske menn til tross for at de kunne være motstandsmenn.

Noen nordmenn lærte tysk språk av tyskerne rundt i hjemmene. Dette ble det ikke noe mer snakk om etter at andre verdenskrig var over. En del småbarn lærte seg brukbar tysk relativt raskt, og ble brukt som tolker, når det dreide seg om småhandel mellom nordmenn og tyskere.

Mange nordmenn oppførte seg både vennlig og høflig mot tyskerne under okkupasjonen, men etterpå inntok de ei negativ holdning til tyskere. Det passet best slik i etterkrigsNorge. Sannsynligvis opplevde tyskerne kontakten med nordmenn som mindre problematisk enn motsatt. Nordmenn skiftet gjerne holdning i ettertid overfor tyskerne. Til og med overfor tyskere som de hadde vært venner med under okkupasjonen. Etterpå var det svart eller hvitt.

Mange barn hadde en del positive minner fra okkupasjonstida. Men disse minnene fikk nok mange av dem bare holde for seg selv etterpå.

Rigmor Aastum

(Det står mer om dette temaet i artikkelen «Tyskere på loftet» i Årbok for Fosen 1995, side 105 ff.)

Arntfinn Volden med ny bok med krigsminner.

Det er gått 75 år siden frigjøringen av Norge fra den tyske okkupasjonen startet. Det startet med frigjøringen av Finnmark, markert blant annet med et lengre program på NRK.

Det er skrevet mye om andre verdenskrig, men ikke så mye om hvordan folk flest opplevde krigsårene. Arntfinn Volden har i en årrekke samlet stoff og intervjuet folk, hovedsaklig fra Hemne og Snillfjord. Boka inneholder mange fortellinger fra krigstida

Minner fra krigens dager

i Snillfjord, Hemne og Orkdal, men her kan du også lese om norske offiserer som ble internert av tyskerne i Polen, om russerfangerne, og om Tysklandsbriganden og om folk som valgte å verve seg i tysk tjeneste.

Du kan lese om tyske befestninger på Hemn-skjel, Vinjeøra, Kyrksæterøra og ikke minst Krokstadøra, der store deler av bygda hadde tyske installasjoner.

Boka på 288 har mange illustrasjoner.
Pris: 330 kroner.

Boka selges på kommunehuset i Snillfjord. I Hemne selges boka på Vinjefjordkroa på Vinjeøra og på Frivillighetsentralen, Felleskjøpet og Falksenteret på Kyrksæterøra. I Orkdal hos Bunnpris og Rema Oti, eller hos Arntfinn Volden, tlf 917 48 156.

Linesøy Ungdomslag er 100 år og markerer jubileet med en fortelling om folket og livet på Linesøya i Åfjord 1919 - 2019.

Boka gir et innsyn i et øysamfunn som har opplevd både opp- og ned-turer, ikke minst forlis der flere menn fra Linesøy omkom samtidig. Linesøyingene opplevde jo også andre verdenskrig på nært hold med den

Ny bok om Linesøya

tyske radarstasjonen nordvest på øya. Ny optimisme og framgang etter andre verdenskrig, med blant annet mekaniseringen og effektiviseringen av landbruket fikk et ekstra løft med fergeforbindelse med Stokkøya og Refsnes fra 1963. Endringer spesielt i fiskeriene resulterte likevel i utflytting og kamp for fergeanløp, skole og butikk.

Fastlandsforbindelsen i 2011 ble et nytt løft for øya, som nå opplever tilflytting til øya både fra fjern og nær. Disse er med i boka.

Per Jordhøy har intervjuet folk og samlet og skrevet de 72 kapitlene som ble til en bok på 312 sider med masse bilder. Helge Bueng har redigert og designet boka, som du får kjøpt hos Åfjord kommune, servicetorget, tlf 72 5323 00. Boka koster 450 kr.

Fosens historie 2 status høst 2019

Framdrift

Første del av prosjektet, å fram-skaffe tekstgrunnlaget, er langt på veg fullført.

De to hovedforfatterne, Per Christiansen og Svein Henrik Pedersen har levert og fått oppgjør for sine bidrag.

Rigmor Aastum har levert førsteutkast til kapitlet om militærhistoria.

Daniel Johansen har levert skisse til kapitlet om herskapskulturen i Fosen.

Johan G Foss har gjort flere grunnlagsstudier om byggeskikk, gårdsfelleskap, adelsvesenet, mobilitet, gammelt kartmateriale o.fl.

Andre del av prosjektet blir å sy dette sammen til et helhetlig verk. Det blir gjort av redaktøren.

Tredje del blir å trykke bindet. Utgivelse er planlagt i 2020.

Støtte fra kommunene

Kommunene er søkt om 12 kroner per innbygger, til sammen 461.000 kr. Vi har mottatt 144.000 kroner.

Osen, Roan, Snillfjord og Hitra har betalt sine bidrag fullt ut. De andre kommunene er nå på nytt søkt om bidrag, med følgende begrunnelse:

 Historielaget trenger pengene for å fullføre prosjektet.

 Kommunene får mye solid historie igjen for pengene.

 Rettferdigheten tilsier at alle kommunene er med og bærer spleiselaget.

 Støtte fra kommunene er viktig også for å få bidrag fra andre instanser.

Noen tema fra boka

Kommunikasjonene

Nettverket av skysstasjoner; postgangen, utbygginga av vegnettet, dampskip i rutefart fra 1838. Kystleia og sjøkartlegginga.

Framveksten av helsevesenet,

som begynte med et hospital i 1705, en lege i 1806 og ei jordmor for hele Fosen i 1826.

Bygdetinget

– en eksotisk arena, sentralorgan i det førmoderne norske bygdesamfunnet, for administrasjon, men også folkeliv; møtestedet mellom statsmakta og bygdefolket, rettsorgan (tingrett), og organ for bygdefolkets sjølfvaltning.

Kommunalt sjølstyrer

med formannskapslovene av 1837. Bygdefolket blir herrer i eget hus, men hvordan var det med engasjementet?

Militærvesenet

Landforsvar og sjøforsvar i Fosen. Soldatlegder, offiserer, ekserserplasser, magasiner. Militære kart.

Byggeskikken

Peisen omformer husa og boforholda: stuehusa får loft og vinduer. Fra 3-roms årestuer til trønderlån. Gamle byggeteknikker forsvinner for panelarkitekturen.

Gårdsfelleskap

med fellestun og teigblanding – «et sjølgrodd sosialt eksperiment».

Herskapskulturen

Fosen var en adelsbastion. Fogderiet hadde uvanlig mange herskapsgårder: adelige setegårder, godseier-, borger- og embetsmannsgårder.

Var Fosen en enhet?

En gammel administrativ enhet

Fosen utgjorde en administrativ enhet i flere hundre år. Fosen var et len, deretter fogderi, sorenskriveri og prosti.

Egen dialekt

Fosendialekten vitner om at den indre kontakten har vært omfattende og eksistert i lang tid. Fosenmålet stod så sterkt at det satte preg på dialekten i Tondheim by.

Vitnemål om intern kontakt

Navn som Rissværingskeila og Stadværingskeila i fiskeværet Kya – og kanskje også Stadværingsøya og Reinsøya i Halten – er vitnemål om kontakten innad i Fosen.

Felles kultur

Åfjordsbåten er uttrykk for den felleskulturen som eksisterte i Fosen. I Lofoten ble fosningene under ett omtalt som stadværinger.

Et fogderi nesten uten sjøleierende bønder

Fosen var et utprega leilendingsområde. Det fantes omtrent ikke sjøleierende bønder her. Hva er historia bak det tapte bondegodset i Fosen?

Ingen sentrums- og bydannelse.

Til forskjell fra Sunnmøre, Romsdal, Nordmøre og Namdalen utvikla det seg ikke noe sentrum i Fosen, ingen markedsplass, ingen bydannelse. Fosens sentrum lå i Trondheim. Hvordan påvirkte det utviklinga?

Kultursoner i Fosen

Om Fosen i mangt var en enhet, så var det også forskjeller, ulike kultursoner. Vi kan skille ut en vær-/øysone, en fjord-sone og en «indre» sone. Dialektforskjellene kan være til hjelp for å lokalisere kultursonene.

Mer om Fosens historie 2 finner du nettsida, <http://fosen-historielag.no/>.

Johan G Foss

Låna på handelsstaden Hopsjøen på Hitra, bygd ca 1730, kan stå som representant både for byggeskikk og herskapskultur i Fosen. (Foto: Johan G Foss, 1982).

Om frieri og giftemål

Det finnes et utall historier om frieri og giftemål. Her er to fortellinger fortalt av Johan Bergli, Frøya i 1975 og Reidulf Jensen, Ørland 1988.

Gammelt og ungt gifte

Det var ikkje så sjeldan at unge folk gifta seg med gamle. Oftast var det økonomiske grunnar som låg bak: den gamle sat godt i det og var økonomisk og sosialt eit godt gifte. Seinare kunne det bli høve for den unge ektemaken til å få seg ein yngre ektefelle.

Jon Bergli på Espneset på Frøya (1888-1977) fortalte om giftarmåla til Arnt Valen – f. 1805, gardbrukar, fiskar og handelsmann på Valen på Frøya – som eksempel på denne typen ekteskap:

Arn Valen kom åt Valen som ein 12-års gamal gut. Det var ei som heitte Ingeborg som åtte Valen da. Ho var enke. Da han var 23 år, var ho omtrent 60. Så gifta ho seg med guten.

Det var velstand på Valen. Ingeborg hadde tre sønner frå første ekteskapet, og så delte dem gården i to, så det vart to gårdar på Valen, og ein tå sønnene fekk den andre.

Medan Arnt var gift med Ingeborg, var det sild i kvar ein fjord og våg. Bremnesvågen var ein gammal sildvåg, og så var dem der [med not], og Arnt var òg med.

Så var det ei lita veikje der, som låg i ei vogge [Johanna heitte ho]. Så seier han at – «det der ska bli sist kjerringa mi, det,» seier han, og så la han ein sølvdaler på hauputa hennes, til vogg'gave.

Og veikja voks opp, og så fekk ho barn med ein kar på Bremneset. Når dem hadde ein lausunge, var ikkje veikjene lenger i pari kurs.

Så døde Ingeborg. Og da ho Johanna var 23 år, var han Arnt bortimot 70, og da gifta han seg med ho. Og han «krafsa til» to stakall-ungar på ho. Det var han Anton Valen, som var halde for Sør-Frøyas klokaste mann, og Johan, som vart politi i byen.

Etter lydbandintervju ved Johan G Foss, 1975.

Friaren fekk skråa i auget

Det var mange frå Ørlandet som var i Halten på vinterfiske. Karane låg på hemser (lemmer) i rorbua, berre kokken låg nede.

Så var det ein som heitte Johan Fagervold som hadde dottera si med som kokk. Og så var han så redd for ho og passa på ho så ikkje karane fekk borti ho.

Men så var det ein som ville preine han Johan, og så ga han seg igjen og dreiv og rota med dottera ein kveld etter at Johan hadde krøpi opp på hemsen. Han tok vekk stegen slik at Johan ikkje kom seg

ned. Johan låg fram over hems-karmen (og prøvde å få tak i karen, men greidde det ikkje). Så tok han ut skråa og hiva ho etter han, og trefte han i auget. Da for han på dør, for det svei!

Fortalt av Reidulf Jensen, Ørlandet, 1988.

(Den Johan Fagervold det fortelles om her, er sannsynligvis Johan Jæger Jakobsen Fagervold (1866-1932). Han bodde i Fevåg og hadde to døtre, født 1902 og 1903.)

Johan G Foss

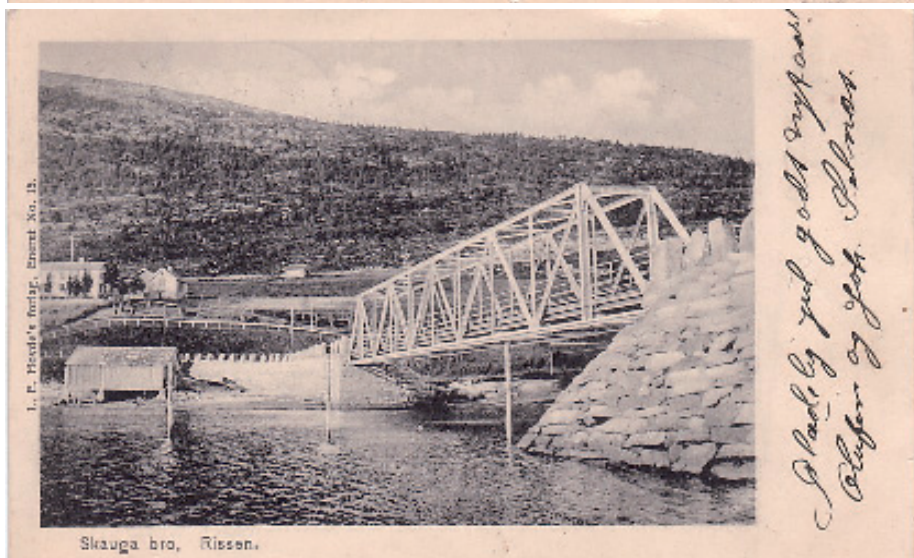
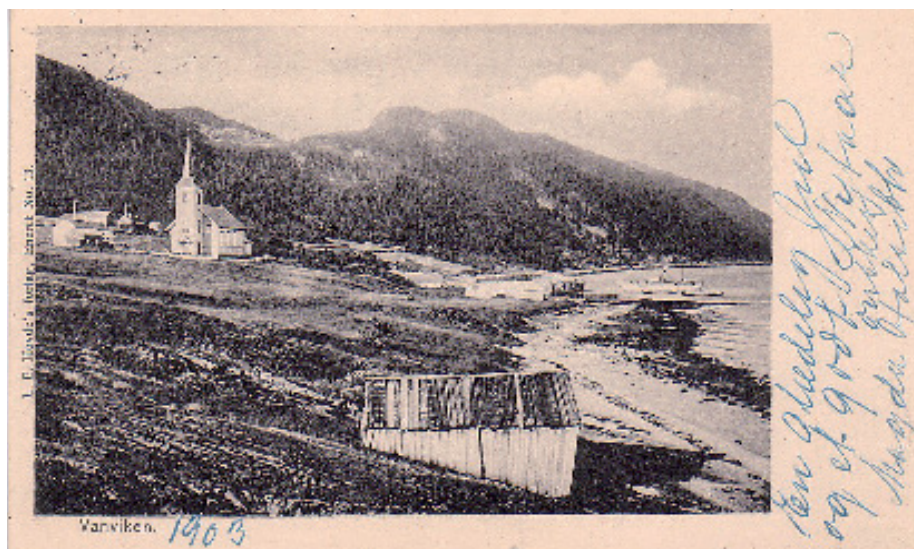

Etterlysning: Gamle postkort

L. E. Hovde's forlag ga i årene rett etter 1900 ut ca 40 prospektkort, de aller fleste fra Trondheim. Men noen er fra Fosen-halvøya: Kort nummer 12 og 13 er fra Vanviken, 15, 16 og 17 er fra Rissa.

Noen av leserne som kjenner til kort nummer 14? (eller har opplysninger/stemplingsdato om andre kort?)

Per Ole Sollie, e-post: p-oso@online.no

Jul på Terningen i Roan

Jeg hadde min oppvekst fra 1955 til 1970 på Terningen, ei øy utafor Sumstad i Roan.

Nå som det går mot juletider tenkte jeg å dele noen minner om hvordan forberedelser og feiring av jul var i min barndom på Terningen.

Vi hadde oftest et par griser i fjøset i tillegg til resten av buskaper og også noen sauer. Lam til eget bruk ble slakta tidligere på hausten, men noen uker før jul ble det alltid slakta en gris. Vi ungene fikk ikke være med på slaktinga før etter at skuddet var falt og blodet tappa av grisen, men da fikk vi komme ut å se på slaktingen. Vi ble også satt til å «røre i blodet», slik at det ikke skulle «levres» før det ble avkjølt. Vi hadde ikke strøm og fryser før i 1964 så alt kjøttet som ikke ble spist ferskt måtte saltet. Av blodet ble det kokt blodpølse, gjerne med talgklumper og rosiner i. Det ble også laget noe dem kalte «hakkpølse» av innmaten. Grisehodet ble kokt og brukt til «gris-sylt», og «grislabber» ble naturligvis sylta.

Etter som juledagene nærmet seg var pappa på fastlandet og henta juletre, eller vi fikk det sendt med «bøgdaruta». Julehandelen ble foretatt hos hain Per på butikken på Terningen. Denne julehandelen var nærmest som ei hamstring å regne, det ble alltid kjøpt minst ett kilo av hver sort gryn, rosiner, sviker etc. Alt slik ble kjøpt i løst vekt.

Etter hvert som Per fikk på plass juleutstillingen i butikken steg forventningene om hva vi kunne regne med å få i julegaver denne jula. Det hendte seg nok at vi kanskje hadde «sett oss ut» en leke eller noe som vi ønska å få, men fikk noe helt annet og da ble vi naturligvis skuffet som unger flest ville blitt i en slik situasjon.

Lille julaften satte pappa fot på juletreet og bar det inn i stua. Kan ikke huske av vi ungan var med å pynta juletreet. Tror det var «sjølingan» som gjorde det etter vi hadde lagt oss på lillejulaften. Juletrepynten var skjøre saker som vi ungene ikke ble betrodd å handtere. Kan ikke huske at det var noe særlig annen pynting eller noen nissesamling som ble tatt fram slik som det er i mange hjem i dag.

Julaften steg forventningene ettersom kvelden nærma seg. Det var vanlig middag kl. 12.00. Da ble det servert lutefisk, men den likte jeg ikke som unge. Etter midt dagen var det bading som sto for tur. Dette foregikk i en sinkstamp på kjøkkengulvet.

Etter at «sjølingan» var ferdig i fjøset i 5-tida, ble radioen satt på med kirkeklokker som ringte jula inn. Etter hvert slapp vi inn i stua og kunne beundre juletreet som sto fint pynta. Det hendte også at pappa tente stearinlysene på juletreet, men det var ikke alle juler at det ble gjort. Det var jo ikke helt brannsikkert med disse lysa som sto festa til greinene med en klype.

Før åpning av julegavene spiste vi rømmegraut. Under dette måltidet leste pappa alltid juleevangeliet og vi sang noen julesanger. Etter middagen var det kaffe, gjerne brus til oss ungene, med julebakst så som serinakjeks, fattigmann, smultringer, kromkaker, pepperkjeks, multekrem var det også på border da. Så var det åpning av julegaver og leiking med og prøving av de gavene vi fikk til vi var så trøtte at vi var klar for å legge oss.

Første juledag var skikken at vi ikke skulle besøke noen av naboene, men vi fikk lov til å være ute å leike. Var det snø så ble det ski og kjelke som var aktivitetene denne dagen.

Frokosten første juledag var det alltid noe ekstra med, da var det ost av alle slag, egg og ansjos, kjøtttrull både av gris og lam, jeg husker spesielt nøkkelosten som kom på bordet i jula. Middag første juledag husker jeg for det meste var kokt laks med rømme. Fra og med andre juledag var det tillat å gå til naboene dersom vi hadde lyst til det.

Det var tradisjon med at alle ble invitert i «julbesøk» til hverandre i mellomjula og først på januar. Besøket starta som regel i 3-4-tida på ettermiddagen med kaffe og julebakst og ble avslutta med kveldsmat i 7-8-tida. Da var det tradisjon å lese julekortene som vertskapet hadde fått. Det ble også noen selskapsleker. Det var heller ikke uvanlig at vi fikk besøk av noen av mamas slektninger fra Åfjord i juledagene og det syntes vi var stor stas.

Juletreffester var det dårlig med, jeg kan ikke huse mer enn en gang vi vår på fastlandet på juletreffest før jeg begynte på skolen. Det var ikke bare, bare å reise inn til fastlandet med småbåt og så skulle hjem igjen i kveldinga i bekmørket og gjerne ruskevær.

Ja, dette var minner fra min barndoms juler på Terningen, sikkert ikke så veldig forskjellig fra julefeiringa ellers i en «fisker-/småbrukerheim» på kysten på 1950 og 1960-tallet.

Roald Terning

I 1960 hadde 30 mennesker bopel på Terningen. Fraflyttinga starta i 1970 da den kommunale båtruta ble nedlagt. De fleste flyttet fra øya 1970-årene. Bare en beboer «holdt ut» til langt ut på 1980-tallet.

Folkekunstperler

Folkekunstprosjektet vårt, med registrering av folkekunst i form av dekorativ maling og treskjæring i Fosen, siger sakte framover. Fosen var ikke blant de store folkekunst-områda, men det er likevel mye vakkert å finne. Gjenstandene er for en stor del falma og forsarva, så vi må prøve å se gjennom skadene og falminga for å få tak på den opprinnelige skjønnheten. Det gjelder f.eks dette veggskapet på Kystmuseet på Hitra. Fargene må en bruke både skarpt syn og fantasi for å se for seg, men den flotte treskjæringa er bevart. Skapet er kommet til museet fra Stora ved Hestvika og skal være fra omkring 1850. Ifølge konsulenten vår, Ola Grefstad, kan skapet være laga av Peder Ellevsen Dalum i Hemne. Han levde fra 1813 til 1882. Å komme over slike perler er det god lønn for strevet.

Johan G Foss

Mikkjel Fønhus: «Fjellfolk i Fosen»

«Jeg trenger ikke opplyse årbokens lesere om hvor lite av kjøreveier det finnes på denne halvøya, som er så merkelig uan-grepet av teknikken og det tyvende år-hundredes rasende jag – for mig er forresten dette den største tiltrekningen ved Fosen».

Dette sitatet er fra Mikkjel Fønhus (1893-1973) sin artikkel om Fosen, trykt i årbok for Trondheim Turistforening i 1936.

Mikkjel er kjent for sine mange villmarksromaner, dyreskildringer, skildringer av dyrs atferd og formidling av trolske stemninger i naturen. Han bygde i 1927 Nissebakken i Sør-Aurdal og bodde der resten av livet, avbrutt av reiser til blant annet Afrika, Nord-Amerika, Finland, Nord-Norge og Svalbard.

Mindre kjent er det nok at han hadde flere opphold i Steinsdalen i Osen.

Her er utdrag fra hans fortellinger fra besøkene i Osen og om folket i fjellet mellom Osen og Namdalseid.

Folk i Steinsdalen prøvde vettskremme mig med Vassdølin, som skulde ha den fargligste isen av alle vatna over fjellet til Namdalseid. Jeg måtte helst ikke gå Vassdølin; det kom straumer der under isen, så den blev en lumsk fallgrubepulp, der var en igjennem og borte før en visste ordet av! Det var i slutten av november nå siste hausten dette; fjellvatna på Fosen hadde sovnet for vinteren; men Vassdølin skulde altså ikke være til å lite på. Jeg lovde pent ikke å gå den isen, men tenkte ikke på å holde løftet; den som har basket atmed ei stor elv helt frå en tok til å krabbe, han behøver ikke la isen lure sig.

Jeg hadde et par måneder bodd i Steinsdalen, og skulde nå over til Namdalseid, for å reke videre nordetter landet. Om-trent midtveis innpå fjellet mot Eidet ligger to gardar som heter Finnvollen, eller bare Vollen som folk kaller dem til dagligdags. Vil de en ta det riktig makelig, så kunde en gå til Vollen første dagen, overnatte der, og holde på til Namdalseid dagen etter. Men tok en beinleies over Vassdølin, lenger nord, da skulde en greie turen til Vassmoen, den første bebyggelse.

Altså gikk jeg denne ruta. Og jeg hadde dessuten en særskilt grunntil det: jeg vilde se og ha et fotografi av Olvatnet, der det før i tida bodde folk jeg hadde hørt så mye om i Steinsdalen. En av dem hadde jeg truffet også, storjegeren, den syttiårige Hans Åsegg, som bodde på Olvassholmen ved Olvatnet i lang tid før han flyttet ned i bygda.

Det var stutte dager nå, så jeg og hunden min drog i vei frå Steinsdalen før det blev riktig lyst om morgenen. Vi fulgte dalføret langs Steinselva innover; snø var det

ikke mer av enn at en gikk lett uten ski; kjente stiger var det vi for på, hadde bedrevet adskillig skogs- og fjelliv der disse par månedene.

Vi kom forbi den skogsbua der jeg og hunden hadde opholdt oss flere veker sammenlagt; vi sa farvel med bua, og var forlikte om at sjelden hadde vi hatt så bra et losji i skogen. Herfrå skraddde vi op i snauffjellet, tok rett over Vassdølleheia. Der så vi langt, mot den tverrbratte Rundfruklumpen i sør, og mye lenger mot nord, der Fosens høyeste fjell, Øienskavlen, reis i været. Dagen var bare halvlys, skodda la og grodde i tindene. Og den som .til vanlig bor sørpå, merker godt at han er kommet op i slag-skuggene fra Nordlands mørketid, slik sist i november, selvom en ikke er lenger nord enn Namsos. Det er temmelig stor skilnad på dagen, på lengda av den. Vi kom igjen ned i barskog, og stod på Vassdølin, det lange og granne dyret av et vatn som ligger og vrir sig innerter. Her gikk jeg lett på den livsfarlige isen, som jeg godt så var farlig. Og tilslutt nådde jeg da Olvatnet, der folk har levd og slitt gjennom lang tid, slitt slik som bare enslig boende fjellfolk gjør det.

Olvassbolmen heter den utlagte plassen som ligger her, på et nes som smetter ut i vatnet. Den dyrkede jorda synes tydelig enda; men husa er det ikke noe att av. Omkring vatnet er det endel barskog, men snauffjell tett ved. Frå Olvatnet og ned i Steinsdalen har en noe slikt som snaue fire timers jevn marsj, og omtrent det samme attende.

For vel femti år siden bodde det der på plassen en mann de kalte for «Jamten»; han var egentlig svenske, fra Jamtland, derav navnet «Jamten». Jonas Stark skrev han sig forresten for. Om han hadde fått

dette navnet Stark fordi han var en kjempe, det skal være usagt. Men sterk var han i alle fall så det går gjetord om det enda, nå halvt hundre år etter han er død. Det høres nokså lite truverdig men er likevel e faktum, at denne Jamten bar en hundre kilos mjølsek frå Steinsdalen til Olvasholmen, på vinterføre. Ski brukte han ikke, men en slags truger. Men så var altså Jamten det en kaller en «overkar». Han var ikke bare sterk som en gamp, men sterkere enn en gamp, ettersom det fortelles. En gang en hest stod og ikke greidde flytte et vedlass, da spente Jamten hesten ifra, gikk sjøl i skjekene, og drog lasset laus.. Nåja, det kunde jo vært en fillegamp. De to næste beboerne på Olvassholmen etter Jamten døde, blev far til Hans Åsegg, som jeg alt har nevnt, og så Hans sjøl. Hans Åsegg kom til mig en dag der i Steinsdalen. Fort kom syttiåringen borte på veien, en svær kar med litt huskende gang; slik går de gjerne de som gjennom en mannsalder har mattelstege over stokk og stein første de kom litt utenom stuedøra. Han har bodd lenge nede i bygda nå, Hans Åsegg; men han skulde gjerne ha levd på Olvassholmen all sin dag, sier han. Det blir gjerne slik med typiske fjellfolk at fjellet er det siste de greier rive ut av sinnet. Samme om fjellet har bydd dem aldri så mye slit. Så sterk som Jamten har nok ikke Hans Åsegg vært, enda han ruver nokså bra. Men når han gir sig til å berette om livet på Olvassholmen, så skjønner en at det kunde ikke nettop ha vært noe for smågutter.

Nå skal en ikke tro at det bare var «i gamle dager» at det fantes fjellfolk på Fos en som hadde detså hardt i det daglige liv. Jeg trenger ikke opplyse årbokens lesere om hvor lite av kjøreveier det finnes på denne halvøya, som er så merkelig uangrepet av

Hans Åsegg var siste fastboende på Olvassholmen. Foto: fra «Osenbilder», redigert av Eivind Bremnes.

teknikken og det tyvende århundres rasende jag – for mig er forresten dette den største tiltrekningen ved Fosen. Men denne mangelen på kjøreveier gjør at mange folk der den dag idag tildels må bære på ryggen handelsvarene sine. Som jeg før nevnte, så ligger det to gardar midtveis innpå fjellet mellom Namdalseid og Steinsdalen, Finnvollgardene, litt vestfor enden på det store Finnvolvatnet. Enten folket der skal til Namdalseid eller Steinsdalen, så har de omkring fire timers marsj. I fjor vinter, seint en kveld, kom jeg på ski til Finnvollen, hadde gått frå Namdalseid, skulde over til Steinsdalen. Det var den østre del av de to gardene jeg kom inn på, og kona der stirret forundret med det samme jeg steg innom døra – fremmedfolk her slik seint om kvelden, og dette årsens leite, var tydeligvis ikke så helt vanlig. Ved bordet sått en diger kar, han kunde vel være i sekstiåra. Han hadde slik en logn måte å prate på. Det var bonden på garden, Jakob.

Siden har jeg jo lært å kjenne ham, og hørt endel om ham. Jakob har båret mangen seig bør over høgfjellet fra Steinsdalen, og mangen ungdom skal sikkert ha nok med å følge seksti-åringen i fjellet enda. En ting forakter Jakob stort – noe jeg forresten er så inderlig enig med ham i – og det er bilen. At ungdommen skal klenge sig op i en rutebil første de skal et par kilometer bort gjennom bygda, det er ikke nettop et av tidens mestfortrøstningsfulle foreteelser. Men Jakob går lenger enn til bilen, han tar også sykkel med, han kan ikke skjønne annet enn at folk kan gå på sine bein, nå som før – sa han til mig. Og Jakob gruer ikke for å gå, selv etter han er kommet adskilligop i åra. Er jeg ikke feil underrettet, så er det ikke lenge siden han på en dag gikk fjell-leies fra Finnvollen vestover til Hopstaddalen og fjell-leies attende til Steinsdalen.

Jeg har sjøl vært over til Hopstaddalen, fra Steinsdalen; det er ingen lang tur. Men når en så tar med strekningen fra Finnvollen også, så får en respekt for det den aldrende mannen gjorde.

En turist sørfra lå på Finnvollen en sommer. Så en dag kom Jakob attende fra en tur til Steinsdalen. Han hadde kløvhest. Men turisten undret sig litt: hesten kom uten noe som helst i kløva, mens Jakob bar på en nokså stor bør – den viste sig etterpå å veie atten kilo –. Men hvorfor legger du ikke børa di på gampen da, Jakob? sa turisten. Nei, svarte Jakob, han tenkte at hesten kunde ha godt av å slippe bære noe en gang den og.

Den mest brunbarkete, værbitte mannen som viser sig i Steinsdalen, er bonden på den vestre Finnvollgarden, Erik Stjern. En tørr og kraftig kar i sine beste år.

Mest hver helg kom han til den garden i Steinsdalen der jeg bodde. Småguttene hans må til Steinsdalen på skole, og så kom han med dem, eller hentet dem. Delvis gikk guttene hans også alene over fjellet, den fire, fem timers turen. De er neimen ikke frøsne av sig. Det hendte at Erik Stjern kom etter det var mørkt om lørdags- eller søndagskvelden, kom ned de svarte skogliene ovenfra Persheia; mest rart han og guttene kunde ta sig fram i mørket, ingen skikkelig fotstig som det er der engang. Men de nevnte aldri med et ord at turen kunde være trasig, selv om det i fjellet lå snø fonner der en sokk i til op på leggen. Heller ikke gat Erik Stjern et ord om slit når han la på sig bærer på tredve kilo for å bære dem over fjellet attende til Vollen. Slikt er bare dagligdags, ingenting å snakke om.

En sønn av Jakob Vollen har nylig slått sig til på et gammelt og nedlagt bruk ved Austvatnet, omtrent midtveis mellom Finnvollen og Steinsdalen. Og denne unge mannen bar siste sommeren eller hausten en halv mjølsekk, femti kilo, de tunge stigningene fra Steinsdalen og op til Austvatnet. — Han er skyldt til far sin. Selv den tretten års gutten hans Erik Stjern tok ihaust en bøtte poteter på ryggen og bar fra bygda og heim til Finnvollen. De får lære sig til! Nå er det jo slik at på disse Finnvollgårdene kjører de vare rmed hest fra Namdalseid, på vinterføre. De kan også kløvje fra Steinsdalen. Men selv om de om vinteren frakter fram mye av det som må kjøpes, så faller det jo støtt et og annet likevel. Og det er mindre bråk med å slenge det på ryggen enn å ta med sig kløvhest— når en bare har sterk nok rygg, og mot og vilje deretter. Finnvollbøndene er velstående folk. Det er

forresten det vanlige overalt i landet at mennesker som bor langt vekk ifra kommunikasjonene, de greier sig best særlig i nedgangstider. Og det er ingen tilfeldighet. For hele deres liv blir innstilt på dette å hjelpe sig sjølve, og det er unødig å gå nærmere inn på hvordan karakteren og viljelivet deres utvikles.

Isen på Øiungen så noe svart og tvilsom ut; linnværet hadde tatt hardt her, ny-snøen var bare en sørpe på isen. Men skogåsene langs det fire kilometers vatnet var ulendte og tunge å gå, så jeg tok isen likevel, prøvde den med tollekniven av og til, for å være trygg. Den greidde sig godt.

Så overnattet jeg på Vassmoen, og gikk dagen etter kjøreveien ned til Namdalseid. Der var en likesom så brått og uventet nær Oslo: «Aftenposten»s ettermiddagsutgave frå dagen før!

Men bak mig ute på det store Fosen la bygda dit det bare kom post to ganger i veka, og der jeg bare en eneste gang på over to måneder hadde sett dalens eneste bil.

Men der var det godt å være.

Mikkjel Fønhus.

Fosen blir av de fleste forbundet med kystkultur. Vi glemmer lett folket som har levd og lever i de store fjellområdene i området.

Dette er et utdrag fra en artikkel Mikkjel Fønhus skrev til Trondheim Turistforenings årbok i 1936. Den er gjengitt med tillatelse fra Trondheim Turistforening.

Takk også til dere som responderte fort på facebook-forespørselen min om opplysninger om Hans Åsegg.

Helge Bueng

Ny kommunestruktur

Fra 2020 blir kommunekartet i Fosen endret. Dagens 11 kommuner blir til 8, Vi får Heim, Orkland, Frøya, Hitra, Ørland, Indre Fosen, Åfjord og Osen.

Agdenes blir en del av Orkland, mens Snillfjord blir delt i tre mellom Orkland, Heim og Hitra.

Samtidig utvides Fosen-kommunene med at Halså blir en del av Heim, mens Leksvik sammen med Rissa slo seg sammen til Indre Fosen i 2018.

Da Fosen historielag ble stiftet i 1947, var det i Fosen 23 herreder; Heim, Vinje, Hemne, Sør-Frøya, Nord-Frøya, Hitra, Kvenvær, Sandstad, Fillan, Snillfjord, Lensvik, Agdenes, Stadsbygd, Rissa, Stjørna, Ørland, Bjugn, Nes, Jøssund, Åfjord, Stok-sund, Roan og Osen.

Da Fosen historielag ble revitalisert i desember 1964, var kommunereformen gjennomført, og vi fikk de 11 kommuner vi har forholdt oss til siden; Hemne, Snillfjord, Agdenes, Frøya, Hitra, Rissa, Ørland, Bjugn, Åfjord, Roan og Osen, en struktur som nå, med små justeringer, har vart i 56 år.

Styret i Fosen Historielag har drøftet hvordan vi skal forholde oss til den nye kommunestrukturen.

Det er ikke fattet noen konkrete vedtak, men styret ønsker i prinsippet å forholde oss til det geografiske området som vi har arbeidet for siden laget ble stiftet i 1947.

Helge Bueng

Kontingenten

Det er ennå mange som har glemt å betale medlemskontingenten på 300 kroner. Innbetalingskort for 2019 fulgte årboka for 2018 med betalingsfrist 31.01.2019. Det ble sendt purring i september, men ennå er det ca 50 som ikke hadde betalt kontingenten for 2019. Disse får likevel årboka for 2019 tilsendt i håp om at kontingenten betales, da medlemskapet ikke er oppsagt. **Er ikke kontingenten betalt innen 31.01.2020, blir medlemskapet strøket.** Medlemskontingenten er lagets viktigste inntektskilde, og for å sikre arbeidet med Fosens historie er laget avhengig av at den betales i rett tid. Og skulle det være noen som slett ikke vil være medlem lenger, ber vi om at de melder fra. På den andre sida er det ingen ting i veien for å verve nye medlemmer.

Det er nå 20 personer som støtter Fosen historielag gjennom Grasrotandelen. Ved utgangen av oktober hadde disse bidratt med 10 500 kroner. Vi takker for denne støtten.

Dersom du ikke allerede støtter andre lag med din grasrotandel, kan du neste gang du tipper, spiller Lotto eller Extra oppgi Fosen historielags organisasjonsnummer **980 104 206**, og dermed skaffer du laget gode inntekter.

**Fosen historielags orgnr
980 104 206**

**Fosen historielags bank-konto:
4290.05.02758**

Fosen historielag

Fosen historielags styre

Johan G Foss, leder
Svillingveien 24, 7270 Dyrvik,
Tlf 72 44 81 11 • 95 40 29 21
j-g-foss@online.no

Rigmor Aastum, nestleder
Lidarende 1, 7050 Trondheim.
Tlf: 92 68 75 63
E-post: rigmoraastum@yahoo.no

Helge Bueng, sekretær
Skråfjordveien 53,
7170 Åfjord. Tlf 94 12 12 02
E-post: helge@bueng.no

Bernt Jørgen Stranden,
Bålfjordnesveien 10, 7167 Vallersund
Tlf 41 60 98 02
E-post: berntjs@broadpark.no

Kristin B Svendsen
Fillvågveien 54, 7240 Hitra
Tlf: 99 22 32 33
E-post: kristinb.svendsen@gmail.com

Varamedlemmer til styret:

Eilert Bjørkvik, også kasserer
Naustveien 179, 7100 Rissa.
Tlf 94 87 12 32
E-post: eilerbj@online.no

Ernst Robert Øyangen,
Øvre Stavsetveien 27, 7026 Trondheim
Tlf 99 49 39 73
E-post: ernstro@online.no

Johan Mjønnes
Mjønnes 29, 7257 Snillfjord
Tlf 91 53 16 47
E-post: jmjones@online.no

Redaktører for årboka

Per Ole Sollie
Storevika 12, 6940 Eikesfjord,
Tlf 99 28 43 44
E-post: p-oso@online.no

Svein Henrik Pedersen
Betaniavegen 5A, 7563 Malvik
Tlf: 97 71 83 86
E-post: svein.henrik.pedersen@gmail.com

Årboka har egen e-postadresse:
arbok@fosen-historielag.no

Redaktør Nytt om gammelt

Helge Bueng
Skråfjordveien 53, 7170 Åfjord
Tlf 94 12 12 02
E-post: helge@bueng.no

Nytt om gammelt 93

Redigert av Helge Bueng, Åfjord.
Redaksjonen avsluttet 04.11.2019.
Grafisk form: Helge Bueng Ltd
Trykk: Orkla Grafiske AS
Opplag: 1300 eks.

Fosen historielag på nett:

www.fosen-historielag.no

•

E-post:

post@fosen-historielag.no

•

www.facebook.com/fosenhistorielag

•

Bøker kan bestilles hos

Eilert Bjørkvik,
tlf 948 71 232,
e-post: eilerbj@online.no

«Kinderegget»

Vi utfordrer våre medlemmer til å kjøpe et «kinderegget», egget som alltid har tre opplevelser:

- Du eller noen du kjenner får ekstra påfyll av Fosens fantastiske historie.
- Du hjelper oss å redusere boklageret.
- Ved å kjøpe bøker bidrar du til å sikre utgivelse av Fosens historie 2.

Oversikt over hvilke publikasjoner som er å få kjøpt står i årboka, og innholdslister til årbøkene er tilgjengelig på Fosen historielags heimeside <http://fosen-historielag.no>.

Fosen historielag trenger hver krone for å få økonomi til å fullføre Fosens historie bind 2. Bøker trives dårlig på lager. De vil helst formidle kunnskap!

Bestilling sendes:

Fosen historielag, Naustveien 179, 7100 Rissa • eilerbj@online.no • Tlf. 948 71 232

Fosens historie bind 2

Fosen historielag strever med å finansiere utgivning av Fosens historie bind 2, og vi ber nå medlemmene om å støtte prosjektet ved å sette 500 kroner inn på konto 4290 05 02758. De vil da få boka sendt portofritt når den kommer i årsskiftet 2020/2021. Samtidig kan man få rett til fradrag i skatten når personnummer oppgis ved betalingen. Fosen historielag rapporterer videre til Skatteetaten via Landslaget for lokalhistorie.

500 kroner er et minstebeløp for å få rett til fradrag.

